

JEAN PAUL SARTRE'İN "LES MOUCHES" OYUNUNA KISA BİR BAKIŞ

Atila KUTLUÖZEN⁽¹⁾

Milattan önce 400'lü yılların amfiteyatrolarında sahnelenen Eschyle, Euripide ve Sophocle'e ait mitoloji kökenli tragedyalar 20. yüzyılda bazı batılı yazarlar için önemli bir kaynak oluşturmuştur. Jean Paul Sartre'da diğer çağdaşları gibi bu kaynaktan yararlanmış, egzistansiyalist düşüncenin ön plana çıktığı "**Les Mouches**" (sinekler, 1943) adlı piyesini yazmıştır. Dram diye adlandırdığı bu oyun aslında klasik bir Elektra oyunudur. Yazar "Sinekler" kelimesiyle Eschyle'nin tragedyalarında⁽²⁾ ayrı bir oyun olarak sunulan vicdan azabı çektiren ve suçluyu izleyip rahatsız eden tanrıçaları somutlaştırıp oyununa dahil etmiştir. mitolojik alt yapıda yapılan ilk dikkat çekici değişiklik budur⁽³⁾.

Oyunun kuruluş şemasına baktığımızda 3.üncü bir perdenin ilave edildiğini görürüz. Diğer tragedyacılar gibi Sartre dramını Agamennon'un savaş sonrasında karısı Clytemnestre ve aşığı Egisthe tarafından öldürülmesinden yaklaşık 15 yıl sonra sürgün edilen oğlu Orest'in intikam için şehre dönüşünden itibaren başlatmıştır. Bu süre içinde Orest büyümüş, kızkardeşi Elektra olgun bir kız olmuştur. Aradan geçen bu uzun zaman süresince intikam duyguları da en üst seviyeye çıkmıştır. Bütün tragedyacıların konuyu buradan ele almalarının sebebi acı sonun Orest'in şehre girişiyle başlamış olmasındandır. Sartre'in dramını Sophocle'nin oyununun kuruluş şemasını andırmaktadır. Sartre olayı 3 perdede yedi ana bölüm halinde vermiştir.

1- Oreste'nin şehre sürgün sonrası dönüşü.

1- O.M.Ü. Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi.

2. Bkz. Les Tragiques Grecs, Eschyle, Sophocle, traduction par Jean Grosjean, Gallimard yayınları, 1982, Tours.

3. J.P.SARTRE, Les Mouches, II. viii, Bordas yayınları 1984, Paris.

- 2- Elektra ve Oreste'in karşılaşması.
- 3- Anne ve oğlun karşılaşması.
- 4- Oreste'in kızkardeşini tanınması ve intikam planı.
- 5- Egisthe'in Oreste tarafından öldürülmesi.
- 6- Clytemnestre'in Oreste tarafından öldürülmesi.
- 7- Vicdan azabı çektiren Erinnyes'lerin müdahalesi.

Sartre'in oyunu diğerlerinden ayıran ve dikkatimizi çeken noktalardan ikincisi ise ilk sahneden itibaren Orest'i izleyen Pedagog ve tanrı Jüpiter adlı şahıslardır. Özellikle Jüpiter Demetrios adını alarak somutlaştırılmıştır⁽⁴⁾.

Esas konuyla temel bağlantısı olmayan bu iki ilave şahıs yazarın yorum yapma sahasını genişletmiştir:

Oreste : Ve katil hüküm sürüyor. On beş yıl mutluluğu tattı.
Tanrıların dürüst olduğunu sanırdım.

Jüpiter : Hey! Tanrıları bu kadar çabuk suçlama. Her zaman cezalandırmak mı gerekir? Bu yaygarayı halkın yararına çevirmek daha iyi olmaz mı?

Oreste : Yaptıkları bu mu?

Jüpiter : Sinekleri gönderdiler.

Pedagog : Sinekler bu işe neden bulaştılar?

Jüpiter : O! Bu bir semboldür (...)⁽⁵⁾

Jüpiter bilinmeyen soyutu temsil ederken pedagog somut kavramlar üzerinde durmaktadır⁽⁶⁾. Ana olay örgüsü içine alınan bu anahtar şahısların ilk sahnede tartışmaya katılmaları egzistansiyalist düşüncenin tüm oyun boyunca hakim olacağını belirtisidir.

Sartre'in "Les Mouches" (sinekler) piyesinin dikkat çekici noktalarından birisi de Elektra'nın konuya 3 ve 4'üncü sahnelerde dahil edilmesidir. Sartre'in çağdaşı Giraudoux'nun "Elektra"sında Elektra ön plandayken "sinekler" adlı piyeste Orest daha ön plandadır.

4. İbid., s. 20, li

5. İbid, s. 22, li.

6- İbid, s. 28, lii.

Oyun genel hatlarıyla II. perdede mitolojik görevini tamamlayıp amacına ulaşmıştır, ne var ki Sartre III. bir perdenin gereğini duymuştur. İlk iki perdede baş tarafta verdiğimiz altı ana bölüm verilmiştir.

III. perdenin devreye girmesiyle Sophocle'nin şemasının dışına çıkmıştır. Erinnye'lerin ve Jüpiter'in katılımlarıyla sanki vicdan azabını ve suçu ele alan yeni bir piyes başlamıştır. Oreste tarafından intikam alınmıştır ama cinayete annesini ve onun aşığını öldürerek cinayete karşılık verdiği için kendisi de suçlu durumuna düşmüştür. Bu suça onu tahrik ve teşvik eden Elektra'da dahildir⁽⁷⁾. Bu ilk sahneyi dramatik teknik olarak ele aldığımızda antik dönem tragedyelerinin bir benzeri olan Erinnye'ler korosunu görürüz. Başlangıçta sinek diye tanımlanan bu tanrıçalar suçluları çevreleyip, rahatsız etmeye başlamışlardır. Elektra yardım isteyip "imdat" diye bağırdığında tanrı Jüpiter 2. sahneye olaya dahil olmuştur. İnsanın özgürlüğü, boyutları Jüpiter ve Orest'in temel tartışma konusudur. Bu dramda oyun tekniği, yapılan yenilikler, temalar ve düşünceler olarak oldukça çok araştırma materyali vardır ne var ki bir makale boyutunda tümünü ele almak oldukça zordur. Biz burada kısaca ana hatları oluşturan noktaları belirtmeye çalıştık. Ayrıntılardan bazılarına göz attığımızda mitolojik çerçevenin düşüncenin yansıtılması için nasıl kullanıldığını göstermeye çalıştık.

7- İbid, s. 80, III.